

Varianta 78 Iona de Marin Sorescu

III. 78 (particularitățile de construcție a unui personaj dintr-o operă dramatică postbelică: Iona de Marin Sorescu)

Teatrul contemporan preferă personajul simbolic, imagine esențializată a condiției umane. Pescarul lui Marin Sorescu din "tragedia" Iona (1968), captiv înăuntrul monstrului marin este un personaj fără istorie, amintirile și viața lui ar putea aparține oricărui anonim. Prizonier într-un spațiu închis, și el cu valoare simbolică, Iona este omul modern în conflict cu un destin impenetrabil, dar lipsit parcă de măreția aceluia antic, pentru că "cerul orb", cum spune undeva Philippide, nu-i mai trimite niciun înger ("Doar mie, Domnul, veșnicul și bunul, ? Nu mi-a trimis, de când mă rog, / niciunul...", Tudor Arghezi)

Iona este singurul personaj "vorbitor" al piesei (în scenă mai apar, totuși, Pescarul I și Pescarul II, care nu scot niciun cuvânt). Monologul lui nu are însă curgerea continuă a unei introspecții, ci teatralitatea unui schimb de replici. Eroul descoperă la sfârșitul primului tablou că este înghițit de un chit, asemenea omonimului său biblic. Din pescar ghinionist (fără noroc la prins pește) a devenit, nu se știe cum, o pradă pentru un monstru marin, în gura căruia se afla de mult timp, poate dintotdeauna. În paralel cu încercarea lui repetată și zadarnică de a spinteca burta peștelui și de a se elibera, se desfășoară un dialog cu sine, colocvial, meditativ, ironic și liric. Schimbarea registrului stilistic susține dedublarea personajului. Primul Iona este uneori în acord cu cel de al doilea, alteori nu. Unul este interogativ și sceptic, celălalt în posesia unor adevăruri relative și oarecum optimist. În finalul piesei cel dintâi întreabă amnezic, Cine sunt eu?, iar al doilea răspunde strigându-și numele. La capătul acestei confruntări cu sine, eroul sfârșește prin a-și asuma identitatea, căci despre acest lucru vorbește piesa: despre dificultatea de a fi un ins numit Iona.

Mai mult decât în celelalte două genuri literare, liric și epic, personajul se dezvăluie prin limbaj. În primul tablou, Iona, "întors cu spatele spre întunecimea din gura" chitului, se gândește la munca lui de pescar sărac, încearcă să se convingă că marea este bogată în pești și speră să prindă până la urmă ceva. Cum lupta pentru supraviețuire e grea, iar el lipsit de noroc, recurge la un tertip: încearcă să pescuiască din acvariul pe care îl are în preajmă, tocmai ca ultimă soluție. Nu

are succes însă, pentru că în acest moment este înghițit. Intriga piesei, ca de altfel întregul subiect, are valoare simbolică: Iona este omul singur (cum spune chiar scriitorul), frământat de întrebarea dacă viața lui are un sens sau este categoric un eșec. Caracterul meditativ al monologului este mult mai evident în tablourile următoare. Timpul, moartea, sinuciderea, ceilalți, dragostea, fericirea, învierea, speranța, credința, teme mari ale reflecției filozofice, sunt pentru Iona nu subiecte de meditație concentrată, ci realități palpabile, "lucruri" ale lumii, mai mult sau mai puțin inteligibile, așa cum sunt toate. Se pare că singura lui libertate în fața acestei ordini de lucruri pe care nu el a făcut-o este umorul: Nici nu-mi dădeam seama că totul plutește. Așa e, trebuie să punem semne la fiecare pas, să știi unde să te oprești, în caz de ceva. Să nu tot mergi înainte. Să nu te rătăcești înainte... (tabloul IV)

Pe de altă parte, dedublându-se și dialogând cu sine, Iona prelungește până la decizia ultimă iluzia că nu este singur. Nevoia de celălalt este reală, chiar dacă rațiunea îi spune că lumea nu este făcută decât din umbre. Monologul, în forma înșelătoare a convorbirii lejere, jucăușe, suplinește absența unui interlocutor care, dacă nu mai există, trebuie inventat. Locvacitatea lui Iona sporește atunci când intră în scenă cei doi pescari muți, cărând câte o bârnă în spinare. Cum ei nu-i răspund, eroul înduioșat la gândul solidarității umane, le creează el replicile, îndemnuri colocviale și calde la curajul de a înfrunța situația imposibilă: Nu te lăsa, măi tată", "Nu mă las, tăticle!"... Anonimatul și muțenia îl definesc, din nou simbolic, pe celălalt. Personajul absent, evocat de celelalte, fără să ajungă în scenă, sau, alteleori, doar un figurant fără replică, este un procedeu la care teatrul absurdului recurge destul de frecvent. În cunoscuta piesă a lui Beckett, Așteptându-l pe Godot, Vladimir și Estragon îl așteaptă zadarnic pe necunoscutul care ar putea să-i salveze, adică să le schimbe destinul de vagabonzi cărora le e rezervată tocmai această așteptare nedefinită și până la urmă absurdă. Godot nu va veni niciodată, cu atât mai mult cu cât s-ar putea să nu existe. Oamenii pe care-i caută Iona nu au dispărut cu totul, dar par niște umbre împovărate, întoarse spre propria nefericire, incapabile să-l mai audă.

Deznodământul piesei îl prezintă pe Iona constatând că trebuie să îndrepte cuțitul invers, adică spre sine, nu spre monstru. Gestul sinuciderii este însoțit de o replică optimistă: Răz bim noi cumva la lumină. În teatrul clasic, discrepanța dintre act și

cuvânt este specifică piesei comice. În parabola lui Marin Sorescu, procedeul merge în sensul unei ambiguități care creează un final deschis. Deznodământul consemnează un eșec sau un alt început? Piesa nu se încheie cu un răspuns, ci cu o întrebare.

În concluzie, Iona ca personaj generic, ca imagine a omului, există în aceeași măsură prin felul în care acționează și prin felul în care vorbește. Dar în timp ce substanța ”epică” este redusă la un gest repetitiv (acela al eliberării), limbajul dialogat nuanțează prin varietatea și dinamismul lui aventura existențială, tragi-comică, a eroului.

(prof. dr.Dumitrița Stoica)

SURSA: <http://forum.ebacalaureat.ro/viewtopic.php?f=17&t=301#p1248>